

Atropa

De wraak van de vrede

Quotes

'Alle macht is aan de intieme spelkracht van zijn actrices, en zij brengen het er met Lanoyes sterk literaire replieken juist grootser vanaf.'

De Morgen ****

'Inhoudelijk is ze ongenadig hard en buitengewoon aangrijpend, maar de uitwerking is verfijnd en gevoelig. Een voorstelling die je naar adem doet happen.'

De Standaard

'Wezenlijk en waarachtig theater over oorlog'

De Volkskrant *****

'In haar totaliteit is de voorstelling een parel voor oog en oor.'

KNACK ****

'Het Toneelhuis sluit de triptiek van Guy Cassiers met Atropa krachtig af.'

Gazet van Antwerpen ****

'Atropa' maakt van de triptiek van de macht een fascinerend geheel. In dit laatste deel worden wonden opengereten. Het komt loodzwaar aan en het aandeel van de tekst is enorm groot, maar de tandem Cassiers-Lanoye bolt met overtuiging voort!

Cutting Edge *****

'Beau texte, voyage sensible, longuement applaudi.'

Le Monde

'Texte éblouissant – une réussite absolue avec une fin inédite.'

Le Soir

'La langue défie les plus grands – une jouissance auditive rarement égalée.'

L'humanité

'Contemporain, fort, beau et passionnant : un très beau texte, un choc sublime.'

La Libre Belgique

'Qui a dit que le néerlandais n'était pas une langue harmonieuse? Les mots coulent de source et sont bientôt une drogue dont on redemande.'

Libération

De Morgen ****

De bijl of de borst? door WOUTER HILLAERT

Dit slotdeel van de 'Triptiek van de macht' is verplicht toneelvoer voor iedereen met ambitie.

Alle macht is aan de intieme spelkracht van de actrices en zij brengen het er met Lanoyes sterk literaire replieken groots vanaf

Een klassieker creëren voor deze tijd, kan dat? Atropa komt aardig in de buurt. Guy Cassiers en Tom Lanoye schillen de grandeur van de Grieken en de macht van de man, voor een consequente vrouwelijke verdediging van de menselijkheid.

Geen 'Triptiek van de macht', zoals de trilogie heet waarvan Atropa het slotdeel vormt, zonder af en toe een machtig beeld. Na de pauze gaat het doek op voor een eenzame Gilda De Bal, die met een bijl over de schouder en een hand op één borst vlammend de zaal in kijkt. Zij is Klytaimnestra, de vrouw van generaal Agamemnon (Vic De Wachter) die in het eerste deel hun dochter Ifigeneia (Abke Haring) offerde voor een beetje wind richting Troje, op naar de eeuwige oorlog. Klytaimnestra trilt thuis van wraaklust.

In de Oresteia ploft ze haar bijl na de glorieuze terugkeer van manlief uit Troje prompt in zijn rug. Oog om oog, tanden tonen: dat is de oorlogslogica van de mannelijke eerwraak. Maar in Atropa wordt die eeuwenoude geweldspiraal doorbroken. In een mooi piëta tussen De Bal en De Wachter gaat de bijl van de gekwetste moeder ongebruikt tegen de tegels. Zelfs als haar man haar even later aan de kant schuift voor zijn geliefde oorlogsbuit Cassandra (ook Haring, een geniale vondst) blijft Klytaimnestra koel.

Zo bekleedt zij de kernvraag van Atropa: hoe je als vrouw, of als mens tout court, verhouden tot oorlog? Welk gebaar kun je stellen als individu? Terwijl Lanoye in Agamemnon de hele (Amerikaanse) oorlogsretoriek van 'moorden voor de vrede en de veiligheid van de natie' verenigd heeft, weigert Klytaimnestra in dat oneigenlijke opbod mee te gaan. Voelt ze onder haar hand haar hart? Kiest ze voor het leven dat ze als elke moeder de borst gegeven heeft?

Waar actualiseringen van klassiekers vaak alles aanpakken behalve de ingebakken stereotiepe vrouwbeelden van kwade kol of femme fatale, doet Atropa het omgekeerde. De vrouwelijke blik op 'de moeder aller oorlogen' vormt de ingang. Vooral de getroffen Trojaanse vrouwen, van koningin Hekabe (Marlies Heuer) tot Andromache (Katelijne Damen), herbekijken oorlog strikt in termen van familiaal verlies. Het steekt schril af tegen Agamemnons nadruk op de winst van offers voor God en vaderland.

Twee minpuntjes geeft die vrouwelijke focus. Voor de pauze verslapt de boog van Cassiers' strak gestileerde aanpak even bij de lange lamentaties van de Trojaansen over hun ontvallen zonen en mannen. Niet toevallig blijft Lanoye hier het dichtst bij Euripides' Trojaanse vrouwen, zijn eerste bron, terwijl Atropa het sterkst blijkt in zijn eigen confrontaties tussen Agamemnons herkenbare heldendiscours en de scherpe tegenwerpingen van zijn slachtoffers. Alleen heeft de generaal in die typisch tragische clash tussen publieke en familiale belangen niet altijd de meest overtuigende argumenten gekregen. In Mefisto for ever, deel één van de triptiek, ging je verder mee met 'het kwaad'. Het was subtieler.

Solidair dood

Maar in het unieke slot van Atropa blijkt die duidelijke balans toch in één opbouw te passen. De confrontatie van Klytaimnestra met haar Trojaanse lotgenotes ontaardt niet in onderlinge moddercatch, maar in een paradoxale solidariteit. "Blijft ons werkelijk alleen de onderwerping?", vraagt Cassandra. "Of kunnen medestanders elkander sterken tot verzet?" De slotsom is ontluisterend: ze helpen elkaar hun vernedering uit de borst te hakken, elkaar uit hun leven te stappen.

Ooit definieerde de Zweedse schrijver Per Olov Enquist de uiterste grens van menszijn als "het recht om te verlangen er zelf een eind aan te mogen maken". Precies die keuze is het enige wat deze vrouwen rest. Het maakt van Atropa niet alleen een sombere aanklacht tegen alle oorlogsvoering, maar vooral een bijzondere verdediging van ieders verantwoordelijkheid om ertegen in te gaan.

Met hun dood zagen de vrouwen de poten vanonder het patriarchaat: in een flits beseft chef-kok Agamemnon dat je geen macht hebt als je die niet over iets of iemand hebt. Zijn hele blinde streven naar indruk maken op volk, natie en geschiedenis (zoals elke ambitie enkel gericht op de buitenwereld) blijkt leeg. Hij wou als soldaat sterven in eer, maar er is niemand meer om die te bewijzen.

Ook in de vorm is dat feminiene appèl aan de menselijkheid consequent doorgedacht. Cassiers beperkt zich tot esthetische lichtstands en gebruikt minder video of concepten dan ooit. Alle macht is aan de intieme spelkracht van zijn actrices, en zij brengen het er met Lanoyes sterk literaire replieken juist grootser vanaf. Lang geleden dat kleppers als Gilda De Bal zich ook zo mochten tonen. Hun rouwklacht bij het graf herbekijkt de hele westerse vooruitgangsgeschiedenis.

.....

KNACK ****

<http://www.knack.be/blog/media-en-cultuur/71-19-3507/theater--atropa--de-wraak-van-de-vrede-----.html>

THEATER: Atropa. De wraak van de vrede Door Guido Lauwaert

Na in 2001 Medea van Euripides aan de borst te hebben gedrukt, heeft Tom Lanoye nu hetzelfde gedaan met diens stukken over de Trojaanse oorlog, met een sterke voorkeur voor Trojaanse vrouwen. De nieuwe zoon heet Atropa. De wraak van de vrede . Aischylos, George W. Bush, Donald Rumsfeld, Curzio Malaparte en Riverbend - schrijfster van Bagdad onder vuur , dagboek van een jonge vrouw in Irak - waren voortdurend aanwezig, maar bleven op de achtergrond. Zij voederden de emoties, die op hun beurt leiden naar de boodschappen in de marge.

De twee motoren van Atropa zitten al - nauwelijks verborgen - in de openingsalinea: oorlog en vrouwen. Twee aandrijftoestellen waar Lanoye aardig weg mee weet. Een heel stuk geschiedenis zou gewoon weg zijn als er geen oorlogen waren geweest en een niet onaardig deel van de mannelijke wereldbevolking niet stapelgek zou zijn op vrouwen. Dat de man bovendien dom is staat vast. Waarom zou hij zijn leven lang anders spelletjes spelen? En het liefste spelletje dat mannen spelen is 'oorlogje'. In dat opzicht bekeken is pacifist en feminist Lanoye een soldaat, opgeklommen tot veldheer door bewezen diensten op het slagveld. Zijn oorlogen zijn echter toneelstukken en columns. En de driesterrengeneraal is geen veldheer maar een literair advocaat.

Hand in hand

Het kostuum van advocaat zit Lanoye als gegoten. Net als in de drama's van de grote toneelauteurs, ontmaskert meester Lanoye de drogreden van de misdaad en toont aan wat de werkelijke oorzaak is geweest, waar het hele misdadige plan om draait. Al in de eerste scène van Atropa komen drogreden en oorzaak aan bod. In een roman, en specifiek het thrillergenre, komen zij aan het eind te voorschijn, maar in een toneelstuk móéten zij hand in hand vooraan staan. Dat is nu eenmaal een van de oerwetten van het genre. Lanoye vat de tragedie - oorzaak + plan - in één claus samen en legt haar in de mond van de enige persoon die daarvoor in aanmerking komt:

Zo kwijn ik in de rijkste stad ter wereld weg,
Tussen haar gouden torens, hermelijnen pleinen -
Arena van toekomstig bloed, dat béide legers
Op mij zullen verhalen als hun schaamlap - mij!
(stilte)

Was ik maar een schimmel op een lijk. Niet die 'Helena'.

Atropa is de reflectie van Lanoye op de waanzin van de Trojaanse oorlog, omgezet in een dramatisch gedicht. Een oorlog die tien jaar duurde, en wat heeft het opgebracht? Vernietiging van moraal en historisch erfgoed, zijnde kunst. En dat allemaal om een banale liefdesaffaire. Zogezegd.

De echte reden van deze oorlog is de bloei van een havenstad. Troje wekt bij de Verenigde Griekse Stadsstaten jaloersheid op, want economisch succes leidt tot politieke invloed en - logisch gevolg - macht van de morele overtuiging (lees: godsdienst). Dus moet Troje zijn ambities temperen. Aangezien hij dat niet wil doen, is er maar één oplossing: de totale vernietiging.

Lanoye heeft die lijn strak aangehouden. In de alexandrijnse taal van Lanoyes Atropa klinkt het:

De Griek moet heersen over de barbaren, en
Barbaren niet over de Griek.

De liefdesaffaire blijft centraal staan, maar Helena is de incarnatie van een botsing van culturen, de oosterse en de westerse. Tevens vertegenwoordigt zij de ellende van alle slachtoffers. Niet alleen die van de oorlog, maar ook van zijn naaste verwant, de vrede. Waarmee het tweede deel van de titel van het stuk wordt verantwoord, De wraak van de vrede . Het eerste deel, Atropa , is afgeleid van Atropos, de derde schikgodin, berucht om haar onbuigzaamheid, en het doorsnijden van de levensdraad. Het is tevens de Latijnse naam voor wolfskers, een kruid dat door overmatig gebruik tot blindheid kan leiden.

Verontschuldigungen

Voor Lanoye is actualiteit belangrijk. Door het aanhouden van de archaïsche taal van Euripides, maar inhoudelijk door Lanoye in een modieuze versie omgezet, hoor je Bush jr. spreken door de mond van Agamemnon.

Alle terreur begint met uitlokking en leugen.
Ze eindigt hiermee: ónze steden worden aangevallen,
Ons grondgebied, ons land van herkomst - dat gezwind
In knekelvelden zou veranderen indien
Het afhing van de muiters van de haat en van
Het Kwaad. Wij hebben om dit bloedvergieten nooit
Gevraagd. Het is ons opgedrongen. Ook dat is
Een noodlot. Dat van ons. We dragen het met trots.
Zonder versagen. Zonder schaamte. Zonder klagen.
Wat wij begonnen zijn? Dat maken wij ook af.

Elke oorlog heeft zijn drogreden. In de Trojaanse oorlogen van Euripides is dat het conflict om de vrouw(en). Lanoye heeft het sofisme behouden. De ware reden heeft hij echter iets dikker dan de Griekse tragicus in de verf gezet. Het mooist wordt dit verwoord door Clytaimnestra, de vrouw van Agamemnon:

Wij waren domweg onbelangrijk. Nee:
Men deed met ons zijn voordeel zonder onze steun.

Het mooist van al in deze claus is de wij-vorm. Het benadrukt dat de oermoeder van de oorlogen - in onze cultuur althans - niet om één vrouw draait, maar alle vrouwen van de betrokkenen schade lijden. De ene als moeder, de andere als dochter, een derde als minnares, enzovoorts.

Onderhuids komt nog een ander aspect in tijden van oorlog aan bod. Het gebeurt ook in vreedstijd, maar à volonté in de oorlog. Lanoye heeft het aspect onder de versregels verwerkt: als de vijand niet lichamelijk verslagen kan worden, grijpt men naar geestelijke terreur, in de vorm van het doden van vrouwen en kinderen. De bombardementen op Bagdad en andere doelwitten in Irak tonen dat maar al te duidelijk aan. Na de wandaad worden de gebruikelijke verontschuldiging geuit. Een misverstand; een fout van de navigatie in het computerprogramma; de zaak wordt nader onderzocht. Deze tactiek wordt overigens ook gebruikt door de wilde raketaanvallen van Israël op de Gazastrook. Het gebeurt echter zo vaak, dat uw dienaar niet wijsgemaakt kan worden dat het niet opzettelijk gebeurt. En Lanoye gelooft het blijkbaar al evenmin.

Atropa. De wraak van de vrede is het zoveelste stuk van Tom Lanoye dat internationaal zijn weg zal vinden.

Bedenkingen

Atropa is in de eerste plaats een leesstuk. Aan regisseur Guy Cassiers om er een speelstuk van te maken. Dat is hem aardig gelukt, als geheel, maar ik heb een paar bedenkingen. Eén. Lanoye heeft zijn stuk in drie delen opgedeeld: het thuisfront, het oostelijke front en het nieuwe thuisfront. Voor de goede verstaander: New York, Bagdad en opnieuw New York. Daar kon Cassiers moeilijk omheen. Maar waarom als openingsbeeld een artistieke versie - licht gehandicapt - van het vrijheidsbeeld geënceneerd? Dat zulks wordt gedaan in een schoolvoorstelling is acceptabel, maar voor een regisseur met naam en faam? Twee. De voorstelling wordt op fluisterton gespeeld. Microfoons zijn noodzakelijk. Het stemgeluid bereikt de toeschouwer via klankkasten. Speler en toeschouwer blijven daardoor vreemden voor

elkaar. Dat de vrouwen zo praten is begrijpelijk. Ze verbeelden hun eeuwige onmacht in het politieke spel. Maar een opperbevelhebber zonder power in de stem is een pooier, geen macho. Een paar maal verheft Agamemnon de stem. Al te kort. Het is bovendien getelefoneer op z'n Hollywoods, want de toeschouwer begrijpt dat door de stemverheffing het einde van het deel, de voorstelling, nabij is. Drie. Het eindbeeld op het projectiescherm verbeeldt stapels forse tegels. Door de cameraopstelling worden de stapels buildings. De eerste blik was nog maar geworpen, of ik vroeg mij af wanneer ze in brand zouden vliegen. En ja hoor, vijf minuten later kleurt alles rood en slaan de vlammen - heftig rood in snelle opeenvolgende grillige vormen - alle kanten uit. Een cliché van derde garnituur.

Parel voor oog en oor

Daarmee is alle zure kritiek gespuid. Want in haar totaliteit is de voorstelling een parel voor oog en oor. De mimiek van de acteurs is delicaat, op het kwetsbare af. Heel teder. Beweging is tot een minimum beperkt. Terecht. De tekst is indringend door zijn soberheid. Meer actie op het terrein zou hem maar verkracht hebben. De kostumering is uiterst verzorgd. De dames zijn levende kopieën van de beelden zoals we die kennen van de Griekse mythen en sagen.

Guy Cassiers heeft de ideale cast bijeengebracht voor deze productie. Gilda De Bal is niet meer Gilda De Bal maar Clytaimnestra, de vrouw van Agamemnon. Vic De Wachter is een koning en opperbevelhebber, al ontnam de opgelegde getemperde stem hem de mogelijkheid om te schitteren als volleerde minnaar en geblokte echtgenoot. Abke Haring is de verrassing van de avond. Zij speelt alsof haar leven er van afhangt. Dit ligt voor de hand, want zowel als Cassandra en Iphigeneia is zij een begeerde jonge vrouw, maar voor hoelang? Liefde komt in elke verhouding pas na de passie en duurt langer dan de begeerte.

De koele regies van Cassiers zijn vermaard. Soms verminken zij de productie. In Atropa is koelheid gepast. Zij doet vermoeden hoe de voorstellingen in de hoogdagen van de Griekse cultuur moeten zijn verlopen. Vergeet mijn bedenkingen. Ongetwijfeld zal enige bijsturing in de komende dagen gebeuren. De voorstelling zal hierdoor aan kracht winnen. Indrukwekkender worden dan ze al is. En in de huidige vorm is ze al een productie om meer dan eens te bekijken.

.....

Kan een vrouw oorzaak zijn van zoveel moordzucht? Door Kester Freriks (19 mei)

Als het Vrijheidsbeeld in de haven van New York, zo rijst de wonderschone Helena van Troje boven de wereld uit. In de voorstelling *Atropa, De wraak van de vrede* van schrijver Tom Lanoye en regisseur Guy Cassiers is Helena een echte Amerikaanse droomvrouw: lang, volslank, gekleed in een zilver- glanzende jurk. Hoe mooi deze Helena ook is, ze veracht haar schoonheid omdat mannen 'gek worden van haar geur, haar borsten'.

Een camera vangt het gezicht van actrice Ariane Van Vliet en projecteert haar ogen, mond en wenkbrauwen overweldigend groot op het achterdoek van de Bourschouwburg in Antwerpen. Helena vervloekt de 'pracht en pest' van haar lichaam. De Trojaanse Oorlog, die 'moeder aller oorlogen', raakt nooit uitgewoed, in het echt niet en in het theater niet. Met *Atropa, De wraak van de vrede* besluiten Lanoye en Cassiers hun 'Triptiek van de macht' na *Mefisto forever* en *Wolfskers*.

Zoals Helena daar staat, zowel symbool van oorlog als vrede, tart zij de fantasie van de toeschouwer, en dat is precies wat auteur en regisseur willen: kan een vrouw oorzaak zijn van zoveel moordzucht, slachtpartijen? Vic De Wachter vertolkt de Griekse legeraanvoerder Agamemnon. Hij moet zijn lieftallige, prille dochter Iphigeneia offeren om met wind in de zeilen naar Troje te kunnen uitvaren. De Wachter speelt zijn rol in een mengeling van hypocrisie en zelfoverschatting, list en leugen, zoals president Bush die bezigt in de oorlog tegen Irak. In subtiel geformuleerde redeneringen krijgt Agamemnon zijn dochter, teder gespeeld door Abke Haring, zelfs zover dat ze trots is op haar aangekondigde dood.

Atropa kiest het standpunt van de slachtoffers. De Trojaanse vrouwen, zoals Hekabe, Andromache, Cassandra, verzetten zich vergeefs tegen de gruwel van deze mannenoorlog. Actrices als Marlies Heuer, Gilda De Bal en Katelijne Damen bewegen zich voort als verstilde sculpturen op een speelvloer, die oogt alsof de aarde is opengescheurd. Het zilverwit van hun kostuums overheerst. Zij spreken secuur en ritmisch hun teksten uit, onder meer geïnspireerd door het dagboek Bagdad onder vuur van de Irakese vrouw die zich schuilhoudt achter het pseudoniem Riverbend. Hun taal is wanhopig en poëtisch en steekt humaan af tegen het verbale geweld van Agamemnon.

Tegen de achtergrond glijden filmbeelden voorbij in een vaak adembenemende kleur en schoonheid. Als de bijl aan het slot Agamemnons dood voorspelt, dan is het alsof het suizen daarvan een soort zingen is. Personages, tekst en theaterbeeld eindigen in een eenzame ravage; al het bloed is nodeloos vergoten. Ook Helena wil aan de bijl ten onder. Het is de kracht van Atropa dat Helena zelf een dramatisch personage is geworden en stem krijgt. Haar rol is tragisch: schoonheid die verderf zaait, ongewild.

.....

Atropa. De wraak van de vrede. Door Karin Veraart 19 mei 2008

ANTWERPEN 'Vergun mij, goden, snel de kus en de rust des doods. /Gun mij een slot dat sust en alle tranen droogt./ O zonen, o mijn dochters* Allemaal voorbij.'

Zo spreekt Hekabe, koningin van Troje, aan het eind van haar leven. Troje is verslagen door de Grieken, met de grond gelijk gemaakt, uitgemoord. Feitelijk spreekt Hekabe voor alle Trojaanse vrouwen, en mogelijkwerwijs, als we de gedachte van Atropa volgen en doortrekken, voor alle vrouwen in oorlogsgebieden. Slachtoffers van machtswellust en strijd die alles verloren wat hun lief was.

Atropa. De wraak van de vrede, is het overrompelende sluitstuk van Guy Cassiers' 'Triptiek van de macht' bij zijn Antwerpse Toneelhuis. Zes vrouwen, elk op eigen, hartverscheurende wijze, bewenen hun lot en hun lotgenoten, maar dat niet alleen: gaandeweg maakt hun even radeloze als woedende relaas haarscherp duidelijk welk een triviale overwegingen, domme angsten en foute beslissingen ten grondslag liggen aan een als noodzakelijk gepresenteerde strijd tegen de 'vijand'.

Ifigeneia, Klytaimnestra, Helena, Hekabe, Andromache en Cassandra staan hier tegenover Agamemnon, een warlord van klasse met een oorlogsmiszie. Oude bekenden dus; des te ontluisterender het feit dat we ons eens te meer (moeten) realiseren hoe weinig er in zovele eeuwen verandert.

Want met Atropa kijken we ook evenzogoed naar het Irak van nu als naar het Troje uit de Griekse oudheid. En dat mag in het huidige theater een eerder beproefd streven en gegeven zijn, bij Cassiers en de zijnen wordt dat wezenlijk en waarachtig gevoeld.

In de eerste twee delen van zijn 'Triptiek' greep Cassiers terug op de aanloop naar en de gevolgen van de Tweede Wereldoorlog; zo was Mefisto for ever gebaseerd op Klaus Manns roman Mephisto (1936) en was Wolfskers de bewerking van drie filmscenario's van de Russische cineast Alexander Sokoerov, over Hitler, Hirohito en Lenin.

Voor de tekst van Atropa tekende schrijver Tom Lanoye, zoals hij ook deed voor Mefisto destijds. De titel is een verwijzing naar directe voorganger Wolfskers – Atropa belladonna – een uiterst giftige plant; Atropos is bovendien de naam van de oudste der schikgodinnen uit de Griekse mythologie. Atropos knipt de levensdraad door van een sterveling wanneer zijn of haar tijd voorbij is.

Lanoye baseerde zich op stukken van Euripides (Ifigeneia in Aulis, Trojaanse Vrouwen), Aischylos (Agamemnon) en Sartres bewerking van Euripides, Troyennes. Daarnaast pakte hij er speeches bij van onder anderen George Bush en diens minister van Defensie, Donald Rumsfeld. Het resultaat is prachtig, poëtisch en huiveringwekkend tegelijk.

Cassiers houdt het relatief sober: na een indrukwekkende opening met Helena (Ariane van Vliet), wier geroemde trekken worden uitvergroot op het grote videoscherm achter haar, werkt de regisseur vooral met veel kleur, een delicate soundscape en een paar eenvoudige rekwisieten als zware stenen tegels, aarde en een grote bijl. De mise-en-scène is al even mooi strak; de taal krijgt alle aandacht en de acteurs doen de rest. En dat doen ze verbluffend goed, over de gehele linie.

Een paar momenten die eruit springen: Abke Haring, die transformeert van Ifigeneia als kleine spring in het veld tot vastbesloten zelfmoordterrorist; Marlies Heuer en Katelijne Damen als twee Trojaansen die op onnavolgbare wijze de vernietiging van hun stad en wereld bewenen; Damen als Andromache, die haar zuigeling aan veroveraar Agamemnon (Vic De Wachter) moet afstaan; en Gilda De Bal als Klytaimnestra die in deel drie de bijl hanteert.

Die scène markeert op verrassende wijze het slot van Atropa; de vrouwen nemen alsnog het heft in eigen hand en zijn niet alléén maar slachtoffer. Verslagen blijft Agamemnon alleen achter op de scène.

Hierna past stilte. En dan een lang, warm applaus.

Karin Veraart

De Standaard

Tragedie van alle tijden Door Geert Sels

Het Toneelhuis maakt met 'Atropa' een gevoelige tragedie die de menselijkheid aanspreekt.

Het front is overal. Van het thuisfront trekt Atropa naar het oostelijk front in Troje en dan weer terug. Geweld is er amper te zien, de handeling is door de zeef van de tijd geglijpt. Dit slot van de Triptiek van de macht focust op de tol van een oorlogsconflict. Voor zijn bewerking van de Trojaanse oorlog kiest Tom Lanoye voor de menselijke insteek. Hij betrapt opperbevelhebbers en koninginnen in hun privéleven, waar het leed zijn plaats krijgt. Zelfs een zegepralende held als Agamemnon deelt in de klappen. Iedereen verliest. Atropa is een statisch spreekstuk, waarin de verbale retoriek en de trillende emoties de handeling uitmaken. Lanoye heeft een halve boekenplank klassiek drama gecomprimeerd tot een avondvullend geheel en het opengebrouwen met hedendaagse elementen. De Griekse tragedie krijgt een injectie met journaalfeiten; ze klinkt als vanouds en echoot door in het heden. Oorlogsargumenten van president Bush en de ex-defensie-minister Donald Rumsfeld zijn naadloos verweven met de interventieplannen van de antieken. Sommige van die plannen doen het nog steeds. Geen stijlbreuken of kwinkslagen in deze drie uur tekst. De schrijver stelt zijn speelse vernuft tendienste van gebeeldhouwde alexandrijnen die soepel zijn als een handschoen rond een hand. Twee ondergangsmonologen van Troje groeien uit tot bravourestukken: een eindeloze opsomming van verwoesting mist haar effect niet. Kapotter kan een stad niet zijn. Lanoye en een tekstgevoelige regisseur als Guy Cassiers kunnen elkaar versterken. Cassiers maakt van de tekst een verstilde voorstelling, waarin de vijf actrices en één acteur overgeleverd zijn aan hun wankele emoties. Gilda De Bal speelt haar Klytaimnestra met opgekropt verwijt, de Hekabe van Marlies Heuer is ontdaan en verweesd, en Katelijne Damen steekt haar Andromache vol bitterheid nu haar dromen in rook zijn opgegaan. Met Ariane Van Vliet, Vic De Wachter en een dubbelrol van Abke Haring is deze prachtcast rond.

Iedereen verliest

Op een desolaat podium, met wat grind en plavuizen, wikkelt dit oorlogsverhaal zich af. Moeders verliezen hun kinderen, vrouwen hun partners en iedereen zijn toekomst. Staande op sokkels roepen de actrices herinneringen op aan het Vrijheidsbeeld, gestapelde tegels doen aan een 'stad van torens' denken. Op een scherm zijn uitvergroete

close-ups te zien en beelden van nachtelijke bombardementen. IJle klaagzangen uit de Oresteia kleuren de sfeer in. In het eerste deel ontmaskert Klytaimnestra de oorlogsargumenten van Agamemnon. In het tweede deel, op de as van het verwoeste Troje, geven de vrouwen de disproportie van het geweld aan. Cynisch genoeg herkent de generaal niet eens Helena, nochtans het streefdoel van de interventie. In het slotdeel vinden de vrouwen van beide kampen elkaar in gedeeld leed. Om hen te behoeden voor erger, brengt Klytaimnestra de verlossende dood. Die mechanische afwikkeling is het enige moment waarop de voorstelling voorspelbaar wordt en sleept. Atropa is een tragedie van alle tijden, maar zeker van de onze. Ze biedt geen bevrijding en laat Agamemnon alleen met zijn schuld achter. Inhoudelijk is ze ongenadig hard en buitengewoon aangrijpend, maar de uitwerking is verfijnd en gevoelig. Een voorstelling die je naar adem doet happen.

.....

Gazet van Antwerpen ****

Beklijvend slotstuk in verzen door EEFJE RAMPAERT

Het Toneelhuis sluit de triptiek van Guy Cassiers met Atropa krachtig af. Met een sterke cast en schitterende verzen van Tom Lanoye worden de diepmenselijke thema's van de oude Grieken beklijvend in scène gezet.

Atropa is het derde deel in een trilogie die de mechanismen van de macht in kaart probeert te brengen. In Atropa - de Latijnse naam voor wolfskers, maar ook van een schikgodin - staan vijf vrouwen en één man in het strijdveld van de Trojaanse oorlog. De oude Grieken lijken al wat ver van ons bed, maar de encenering van Cassiers is zo dat inleving vanzelf gaat. Met de romantische jurken van Tim Van Steenbergen en de rijmende taal van Lanoye worden Katelijne Damen, Gilda De Bal, Abke Haring, Marlies Heuer en Ariane Van Vliet de vrouwen die ze spelen. Vic De Wachter schittert als Agamemnon, de opperbevelhebber die vanuit een soort overmoed de historische held wil worden en daarvoor zijn eigen dochter offert. De vrouwen jammeren, maar zijn zelf niet altijd redelijk. Zo zwartwit is het nergens. Lanoye zet echte figuren op scène in wie iedereen zich kan herkennen.

De voorstelling opent met een krachtig beeld: Helena op een rots, uitkijkend over zee. Ze is de inzet van de oorlog en beklagt haar lot. De stof van haar kleding is om haar lichaam gedrapeerd als was ze een zuil, een kariatide. Helena blijft op eenzame hoogte. Ze is nergens thuis, en voor het publiek neemt ze soms de rol van verteller aan. De scène switcht tussen de twee werelden: de tranen van Klytaimnestra om haar geofferde dochter in Griekenland; woordengekletter van verwoesting - verbod, vermoord, vergooid - in Troje. De stoffen van Tim Van Steenbergen gaan spreken als er gezichten in opduiken.

Lanoye verwerkte teksten van Euripides en Aischylos in zijn verzen, maar in de speeches van Agamemnon weerklinken echo's van Bush en Rumsfeld. De link naar vandaag is snel gelegd. Atropa zoemt in op het slagveld, vooral wat overblijft na de razernij. Op het eind zullen de vrouwen als de zuilen die ze lijken omvallen. Het laatste woord is voor Agamemnon. De beelden spreken, de woorden grijpen aan. Dit is theater dat rillingen geeft

Cutting Edge****

<http://www.cuttingedge.be/stage/reviews/64910-atropa-de-wraak-van-de-vrede>

De macht breekt los door Bregt Van Wijnendaele

'Atropa' vervolledigt Cassiers' triptiek van de macht. Voor dit derde deel springt hij opnieuw op de goed bollende tandem met auteur Tom Lanoye. Net zoals in het meer dan geslaagde eerste deel, 'Mefisto for ever', smeedt Lanoye uiteenlopende teksten tot een diepgaand geheel. Voor 'Atropa' graaft hij in de Griekse tragedies die verhalen over de Trojaanse oorlog, en in speeches van oorlogskanonnen Bush en Rumsfeld. Van theater gesproken.

Waar 'Mefisto for ever' de verleiding en 'Wolfskers' de vergiftiging van de macht behandelden, toont 'Atropa' ons de wrede gevolgen ervan. De macht breekt los in de persoon van Agamemnon, omringd door zes vrouwen. De vrouw is de personificatie van het leed veroorzaakt door het bloedvergieten van Agamemnon. Al in het begin smijt Klytimestra, snikkend bij de gedachte haar dochter te verliezen, verwijtende woorden in het gezicht van haar koelbloedige man: 'Geen god gebiedt ons voor een moordenaar te juichen.' Toch is deze tegenstelling tussen man en vrouw niet zuiver zwart-wit. Ifigeneia stapt trots haar dood tegemoet, voor het grotere goed. Als een suicide bomber, of als een Amerikaanse soldaat, trouw aan haar vaderland en ten strijde tegen de oprukkende barbarij.

De voorstelling is overladen met toespelingen op de war on terrorism. Geen woorden kunnen het leed in Irak omschrijven. Lanoye en Cassiers doen toch een poging om het verdriet om te zetten in woord en beeld. De woorden vliegen als krachtige stenen het publiek in. Ze verwonden en verwoesten, ze schreeuwen en schoppen. Lanoye schrijft alsof hij een bodemloze put gevuld met woorden ter hand neemt. In alexandrijnen, zesvoetige jamberen boksen de personages zich een weg door kommer en kwel. De tekst is zwaar en de voorstelling duurt lang, maar het is zeker het doorbijten waard.

Cassiers begeleidt de woorden zonder ze voor de voeten te lopen. Een doordachte enscenering laat het geweld kletteren en snijden. Niet al te letterlijk beeldmateriaal, maar een sferische opvang van de tekst. De doden gaan heen met hels lawaai, gevolgd door een pijnlijke stilte. De lijken blijven achter als laserstralen, snerpend door de lucht die wij, maar ook zij ademen. Iedereen ziet af. Ieder mens is een mens van vlees en bloed. Ieder mens heeft bloed aan zijn handen, als hij passief toekijkt hoe de wereld aan het slachten gaat.

Voor Vic De Wachter zijn het barre tijden. Te midden van zes naar tederheid hongerende vrouwen moet hij zich als geweldenaar staande houden. Zijn redeneringen en redevoeringen zijn rationeel, en tegelijk passioneel voor het vaderland. Het grijpen naar speeches van Bush en Rumsfeld was dan ook zeer voor de hand liggend. Nochtans is het niet deze rasacteur die de meeste indruk op ons maakt. Abke Haring zet een levendig theatrale vrouw op scène. De ene keer als Grieks offer, de andere keer als Trojaanse slavin, maar twee keer beeldmooi gewelddadig.

'Atropa' maakt van de triptiek van de macht een fascinerend geheel. In dit laatste deel worden wonden opengereten. Het komt loodzwaar aan en het aandeel van de tekst is enorm groot, maar de tandem Cassiers-Lanoye bolt met overtuiging voort!

.....

ATV – Antwerpse stadstelevisie

Atropa Door Swa Van de Brul

Er bestaat geen exacte wetenschap om de perfecte toneelvoorstelling te creëren. Maar mogelijk bestaat er wel een ongeschreven wet die kan leiden tot iets dat zeer dicht in de buurt komt, namelijk samenwerking. Het is nogal wies dat men eveneens moet beschikken over mensen met talent en dat daarbij een goede roerganger onontbeerlijk blijkt. Het Toneelhuis heeft deze luxe in huis. Meteen begrijpt de aandachtige lezer dat we hier een verhaaltje gaan vertellen over een voorstelling die ons in vervoering bracht.

Atropa, het sluitstuk van de Triptiek van de macht van Guy Cassiers is een pareltje dat in ons geheugen zal blijven nazinderen.

We vertrekken bij het begin, de Griekse tragedies van Euripides en Aischylos. Deze verhalen blijven de mensheid reeds eeuwen fascineren door hun gelaagdheid. Zo ook bij Tom Lanoye, de auteur van *Atropa*, de wraak van de vrede. Hij concentreerde zich vooral op de Trojaanse oorlog, maar liet in zijn versie de vrouwen aan het woord. De mannelijke stoerheid alsook de reden waarom het sterke geslacht zonnodig oorlog moet voeren, wordt in zijn versie stevig op de korrel genomen. Hoewel de vrouwen een lans breken voor de vrede hanteren zij toch ook de wraak. De toeschouwer komt al snel tot het besef dat alles blijft zoals het is. Het is niet mooi, maar wel enigszins te begrijpen. Leg maar eens aan een sterveling uit dat het niet anders kan dan dat je bloedeigen dochter moet geofferd worden, zonder dat er in je gedachtegoed wat wraakneigingen beginnen op te flakkeren. Zo vergaat het Klytaimnestra (Gilda De Bal), de eega van de opperbevelhebber van het Griekse leger Agamemnon (Vic De Wachter). Wanneer vrouwlief klaar staat met een enorme bijl op de schouder en de hand aan haar borst, voel je meteen dat zij voor een verscheurende keuze staat. Tot hier de bron of m.a.w. het verhaal. De tekst in verzen van Lanoye is helder en verzwakt haast nooit, wetende dat de voorstelling haast drie uren in beslag neemt, wil dit toch wat zeggen. Hiervoor mag de sterke prestatie van de ganse groep spelers een pluim op de hoed steken. Zelden zagen we zo een homogene groep aan het werk. Het is altijd een beetje link om iemand naar voor te schuiven, maar wanneer Katelijne Damen (moeder van Astyanax) haar relaas deed, zaten wij als het ware op het puntje van onze stoel.

Mooi was eveneens de scenografie. Weliswaar werden er niet veel decorelementen gebruikt maar toch oogt het geheel redelijk spectaculair. De kostuums van ontwerper Tim Van Steenberghe spraken tot de verbeelding. De toeschouwer begreep meteen dat het verhaal niet uit de mond komt van gewone stervelingen maar wel uit

deze van wereldleiders. M.a.w. de grandeur wat betreft de kledij paste perfect in het geheel.

De roerganger waar we het eerder over hadden, hebben we nog niet vernoemd, maar krijgt nu toch zijn open doekje. Guy Cassiers, die eveneens de leider is van het gezelschap, heeft met zijn sluitstuk de puntjes op de i gezet.

Wat hij klaargespeeld heeft, is enorm. Hij heeft een ganse ploeg kunstenaars kunnen bewegen het uiterste uit de kan te halen, waarbij we terug belanden bij het begin van ons verhaaltje. De juiste roerganger en samenwerking blijken nog maar eens de voornaamste peilers te zijn om bij een mooi resultaat uit te komen. Meteen nog een hintje, hopelijk zien ook andere theatermakers dit in.

Onze afsluiter: Atropa is vakmanschap troef, of zeggen we deze keer beter vrouw?

.....

DE ARROGANTIE VAN EEN WERELDMACHT Door Liesbet Aurousseau (18 mei 2008)

Met Atropa, het derde en laatste luik van de Triptiek van de macht, eindigen Guy Cassiers en het Toneelhuis in schoonheid. Hier wordt met diepgang en talent de donkere keerzijde van de democratie onthuld. Euripides, Aischylos, Malaparte, Donald Rumsfeld en George W. Bush zorgden voor de inspiratie.

Schrikbewind van Atropos

Atropa is een subtiele en stijlvolle aanklacht, ditmaal niet zoals in Mefisto en Wolfkers tegen de grote machthebbers uit de geschiedenis, maar tegen de (actuele) huichelarij van het democratische Westen; het wolfje in schaapsvacht. De setting van dit waanzinnige oorlogsverhaal is Troje waar Agamemnon het offer van zijn dochter Iphigeneia en de schaking van Helena hardhandig wreekt uit voorzorg, bijgeloof, schuldbesef en blinde liefde voor zijn vaderland. Het bittere lot van Klytaimnestra wiens dochter voor het wel en wee van Griekenland geofferd is, werd door Tom Lanoye en Guy Cassiers speciaal gemonteerd aan de niets of niemand ontziende terreur die de Trojaanse vrouwen door de Grieken ondergaan om de heldenretoriek en de beschavingsdrift van Agamemnon te ontkrachten. De schoonheid van Helena als het zinnebeeld van Griekse idealen wordt misbruikt als excuus om de hoogmoed van het barbaarse Troje te bestraffen. Als sirene van die vredesmissie en als parodie op het Amerikaanse vrijheidsbeeld staat Arjan van Vliet in de gedaante van Helena, de camera in close-up op zichzelf gericht, op een sokkel in het tranendal en daagt het onontkoombaar noodlot uit. Het signaal is gegeven ... de draad gesponnen ... en nu is het wachten tot de schikgodin Atropos de draad helemaal doorsnijdt. Achter haar de beul en de alsmaar roder wordende zonsondergang aan zee. Het offer van Iphigeneia, de naakte maagdelijke onschuld, voltrekt zich in dit kolkend verhitte vagevuur en geeft de aanzet tot het bloedbad. Twee Trojaanse vrouwen Andromache en Hekabe (Katelijne Damen en Marlies Heuer) bewenen afwisselend de gevallen van Troje: in staccato met zuchten, traag en snel, vol weezin in hun stem of berustend. De scène bouwvallig ... een hoop(vol) stenen.

Het kerkhof van de beschaving

Lanoye weet ook hier weer de pijn, de haat en de wraakgevoelens schitterend te verwoorden, maar het zijn de actrices die met het

beheerste ritme van hun dictie en de klank van hun stem de tekst als poëzie, filosofie en vooral als muziek doen gelden. De voorstelling gehoorzaamt consequent aan de esthetiek van het drieluik en past uitstekend in het roodblauwige filmische kader van Mefisto en Wolfkers. De filmprojecties zijn sfeer scheppend, ditmaal eerder bescheiden op de achtergrond en zijn in combinatie met de geluidsmontage op dramatische momenten vaak hypnotiserend en hartverscheurend meeslepend. Atropa is een meer dan geslaagde uitvergroting van de universele (en zeer hedendaagse) machtshonger, een demonstratie van de grootspraak en de hoogmoed van een grootmacht die hierdoor uiteindelijk zijn eigen torens omverwerpt. Hier sijpelt het gif van de collectieve oorlogswaanzin en heerst de almacht van het grote gelijk van de meerderheid 'WIJ'. Atropa betekent tussen de regels en de projecties door wellicht de dood van onze democratie en bijgevolg het kerkhof van onze westerse beschaving. Alweer absoluut een aanrader.

.....